

ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПОМОЩ НА БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА – ПОТЕНЦИАЛ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Йордан Деливерски

INFORMATION TECHNOLOGIES IN SUPPORT OF THE FIGHT AGAINST CORRUPTION – POTENTIAL AND CHALLENGES

Jordan Deliversky, PhD

Резюме: Информационните технологии като средство за борба с корупцията имат сериозен потенциал, но и пораждат много предизвикателства, в основата на които стои дилемата: необходимост от непрекъснато усъвършенстване на информационните технологии с цел повишаване ефективността при борба с корупцията от една страна, и от друга – „тайната” съпротива на някои обществени групи участващи пряко в корупционните схеми.

Информационните технологии (ИТ) могат да подпомогнат значително борбата срещу корупцията. Те улесняват обмена на информация между държавните институции, между правителството и гражданите, както и между самите граждани. Новите технологии могат да насърчават прозрачността, отчетността и гражданско участие, като по този начин могат да инициират позитивна промяна.

Остават обаче много дейности и сфери от обществения живот, които се нуждаят от въвеждане на информационни технологии, за да съумеят да се справят с предизвикателствата и изискванията на съвременното информационно общество и случаите на корупция

Успешното обществено разветвие е свързано с ИТ. Поради тази причина усилията на всички държавни институции за ограничаване и противодействие на корупцията зависят от нивото на внедряване и управление на ИТ. Тази неразривно свързана и двустранно зависима връзка на ИТ с дейностите по превенция и противодействие на корупцията, стои в основата на обществения и личен просперитет.

Ключови думи: Информационни технологии, корупционни практики, обществено развитие, предизвикателства

Магистър по застраховане и социално дело, Доктор по „Организация и управление извън сферата на материалното производство”, Катедра „Национална сигурност”, УНИБИТ, e-mail: deliversky@yahoo.com

Master of Insurance and Social Security; Doctor of Philosophy (Ph.D.), Organization and Management Outside the Sphere of Material Production, Media and Information Sciences; Department of National Security, State University of Library Studies and Information Technologies, Sofia, Bulgaria, e-mail: deliversky@yahoo.com

Abstract: *Information technologies as means to fight corruption have serious potential, but give rise to many challenges at the spot of which lies the dilemma: the need for continuous improvement of information technologies to improve efficiency in the fight against corruption on the one hand, and on the other – the „secret” resistance of certain social groups directly involved in corruption schemes.*

Information technologies (IT) can greatly assist the fight against corruption. They facilitate the exchange of information between state institutions, between government and citizens and between citizens themselves. New technologies can promote transparency, accountability and participation of citizens, and thus can initiate positive change.

However, there remain many activities and spheres of public life, in need of introduction of information technologies, in order to be able to deal with challenges and accessory requirements of modern information society and cases of corruption

Successful social development is related to IT. Therefore efforts of all state institutions to limit and counteract corruption depend on the level of implementation and management of IT. This closely connected bilaterally dependent relationship of IT activities on prevention and combating corruption, is the basis of social and personal prosperity.

Key Words: *Information technologies, corruption, social development, challenges*

Информационните технологии като средство за борба с корупцията имат сериозен потенциал, но и пораждат много предизвикателства, в основата на които стои дилемата: необходимост от непрекъснато усъвършенстване на информационните технологии с цел повишаване ефективността при борба с корупцията от една страна, и от друга – „тайната” съпротива на някои обществени групи участващи пряко в корупционните схеми.

Информационните технологии са компютърни и телекомуникационни технологии, които осигуряват автоматизирани методи за обработка на информацията.

Информационните системи са системи от човешки и технически компоненти, които приемат, съхраняват, обработват, предоставят и прехвърлят информация. Те могат да бъдат базирани на различни комбинации между човешките усилия, и информационните технологии.

Информационните технологии (ИТ) могат да подпомогнат значително борбата срещу корупцията. Те улесняват обмена на информация между държавните институции, между правителството и гражданите, както и между самите граждани. Новите технологии могат да насърчават прозрачността, отчетността и гражданско участие, като по този начин могат да инициират позитивна промяна. [1]

Информационните системи имат все по-съществена роля при управлението на държавните институции и организации. Те задължително трябва да бъдат контролирани независимо от тяхната сложност и без значение дали се използват за изготвяне на финансово-счетоводна информация, за информация относно конкретни функции или информация свързана с прилагане на законодателството.

По-голямата част от организациите разполагат с информационни системи за управление на информационните потоци. Те биват както ръчни информационни системи, така и автоматизирани информационни системи. Контролните процедури, които функционират и при двата вида системи, се основават на една и съща концепция, въпреки че на практика контролите, прилагани за изцяло неавтоматизирани системи, са различни.

Надеждната и достоверна информация трябва да бъде идентифицирана, събрана и разпространена в подходяща форма и срокове, като по този начин всяко едно длъжностно лице може да поема определена отговорност. Информационните системи осигуряват оперативна, финансова, законодателна и друг вид информация и данни, които подпомагат управлението и контрола върху дейността на организацията.

При дефинирането на понятието „корупция” най-често се визира злоупотребата с власт – икономическа, политическа и административна, която води до лично или групово облагодетелстване за сметка на правата и законните интереси на личността, на конкретна общност или на цялото общество.

В общия случай, корупцията се възприема като подбуда за приемане на подкуп или нерегламентирано облагодетелстване свързано с изпълнение на определено задължение или неизпълнението на задължение от страна на приемащия подкупа.

Общото между ИТ и корупцията е достъпността. Колкото е по-ограничен достъпът до определена услуга или информация, толкова по-голяма е вероятността да са налице случаи на корупция в съответната система. ИТ се основават на идеята за свободен и все по-масов достъп до информация и услуги. Широкото навлизане на информационните технологии във всички сфери на държавния живот променя и условията за функциониране и контрол в държавното управление. Свързването онлайн на различните държавни институции може да доведе до премахването на дублирането в събирането на информация. [2]

Електронизирането на услугите предлагани от държавата засилва прозрачността в дейността на държавните институции. Етапите на планиране и реализиране на търгове за възлагане на обществени поръчки, лицензиране и концесии, създаващи условия и предпоставки за корупция, стават по-лесно контролируеми. В условията на управление чрез ИТ, по-широкия достъп и компютърни знания и умения, могат да станат основа за корупционни действия в по-големи мащаби.

Въвеждането на информационните технологии при реализиране на административни дейности и към настоящия момент среща съпротива, поради прозрачността която те осигуряват. За служители и чиновници от различен ранг информационните технологии са заплаха поради намаляването на тяхното персонално влияние /дискреционна власт/, а от там и възможността за лично облагодетелстване.

ИТ биха могли да помогнат за ликвидиране на значителна част от корупционните практики. Едновременно с това, те изправят обществото пред ново предизвикателство – борбата с корупцията свързана с ИТ. Потенциалът на ИТ се състои в това, че чрез тях могат да се оптимизират много дейности, включително и свързани с борбата с корупцията.

Въпреки, че новите технологии все повече се използват от правителствата, държавни институции и от частни организации, като инструменти за бърза трансмисия на информация, все още не са въведени инструменти, чрез които да се измери реално въздействието им върху корупцията на макро ниво.

ИТ имат сериозен потенциал за борба с корупцията, но той до известна степен е ограничен от политически, инфраструктурни, социални и икономически фактори. Те са в пряка зависимост от наличие на достъп до мрежи, поверителност, както и средства, свързани с прилагането им.

Има редица начини, чрез които ИТ могат да допринесат за идентифициране и намаляване на корупцията:

- чрез технологични иновации, които могат да се използват от правителствата, за да се подобри ефективността и прозрачността на публичната администрация и по-бързо и лесно да се предоставя информация на гражданите;

• чрез повишаване осведомеността за проблема с корупцията и улесняване докладването на случаи на злоупотреба, се улеснява събиране на данни и проследяването на дейности в сфери с висок корупционен риск.

• чрез използването на ИТ, се постига увеличаване броя на докладваните случаи на корупционна дейност.

ИТ осигуряват ефективни нови канали за докладване на административни злоупотреби и корупция, и улесняват подаването на жалби и сигнали. Докладване може да бъде направено чрез уебсайтове, горещи телефонни линии и мобилни приложения.[3]

Корупцията е един от основните проблеми на различни нива в държавния сектор. Поради това, ИТ са важно средство за управленски контрол. В някои случаи те могат да установят и да премахнат случаите на корупция, а в други не постигат резултати и дори могат да създадат нови възможности за корупционни практики. Справянето с корупцията на първо място зависи от управленските решения и нагласи на ръководството, както и от организационните и ведомствени фактори, а след това и от въвеждането на ИТ в управленския процес.

Корупцията се свързва с редица обществени фактори, като:

1. Култура на обществото – образованите слоеве от обществото и най-вече управленските кадри владеят и използват ИТ в тяхната ежедневна практика.
2. Масова подвластност на различни обществени нива – не съществува обществена прослойка, която да не е податлива на корупция.
3. Повтаряемост на дейността – предлагането и приемането на подкуп е ежедневна практика.
4. Различна чувствителност по отношение на корупционните практики – едно и също деяние бива дефинирано от част от хората като корупция, а от други като неукоримо поведение.
5. Възможност за въздействие върху процеса на развитие на държавното управление и бизнеса.

Корупцията е явление, с което обществото трябва да се справи поради широките негативни последици, които тя формира. Сред тях са:

1. Източване на икономически ресурси;
2. Разхищаване на интелектуален потенциал;
3. Разрушаване устоите на демократиичното развитие;
4. Намаляване доверието в институциите.

Значителна част от ръководителите са убедени в ефекта от внедряване на ИТ за ограничаване на корупцията. Тяхната нагласа влияе върху персоналното им информационно развитие, и върху въвеждането на нови компютърни системи в среда на действащи корупционни практики. Съществува и друга група служители в администрацията, при които съпротивлението към промяната както и корупцията са свързани по такъв начин, че при тях са възможни различни поведенчески реакции. Преодоляването на съпротивата срещу внедряването на ИТ също може да се опита като последна мярка, което от морална гледна точка би било най-правилно.

Независимо от начина, по който се възприемат ИТ, трябва да се отчете тяхното влияние върху намаляването на корупционните процеси както в държавния така и в частния сектор.

Държавната администрация, която е сферата изложена най-често на корупционен натиск, се влияе значително от компютърните и комуникационните технологии. Правителството използва информационните технологии за най-различни цели,

включително за статистика и подпомагане на обработката на големи масиви от информация.

В последните години се предприемат мащабни реформи в общественото управление. Те се инициират по ред причини, като част от тях са свързани с подобряване на предоставянето на обществени услуги, за засилване на доверието на обществото в държавните институции, за намаляване на разходите, за въвеждане на прозрачност в дейността на администрацията и за намаляване нивото на корупция в държавния сектор. Информационните технологии са инструмент за реформи, както за повишаване на ефективността и ефикасността, така и за промяна на начина, по който държавната администрация предоставя услуги.

От направения анализ на взаимовръзката „ИТ – противодействие на корупция“ може да се направи заключението, че ИТ могат както да установят и ограничат случаите на корупция, така и да разкрият нови възможности за злоупотреби. Това двупосочно тяхно действие има своето логично и социално обяснение, тъй като от една страна, съчетава личностни възможности и качества, а от друга, ниво на обществено развитие, което в различните сфери е силно диференцирано. Известни са усилията за ограничаване на корупцията в редица сфери характеризиращи се с високо ниво на корупционен риск, каквито са съдебна система, система на здравеопазване, образователна система и др. Остават обаче много други дейности и сфери от обществения живот, които се нуждаят от въвеждане на информационни технологии, за да съумеят да се справят с призивателствата и изискванията на съвременното информационно общество и случаите на корупция.[4]

Успешното обществено развитие е свързано с ИТ. Поради тази причина усилията на всички държавни институции за ограничаване и противодействие на корупцията зависят от нивото на внедряване и управление на ИТ. Тази неразривно свързана и двустранно зависима връзка на ИТ с дейностите по превенция и противодействие на корупцията, стои в основата на обществения и личен просперитет.

Библиография:

1. Коалиция 2000, Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, Информационни технологии срещу корупцията, С. 2001.
2. Anti-Corruption Resource Centre, Technological innovations to identify and reduce corruption, 2013.
3. Bertot, J., P. Jaeger, J. Grimes, Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies, Elsevier, 2010.
4. Paul Sturges, Corruption, Transparency and a Role for ICT?, International Journal of Information Ethics, vol. 2, 2014.